

Osip Tsebry: Burzliwy życiorys machnowca

Jakub Woroncow

3 czerwca 2021

Latem 1942 roku do oddziału Armii Krajowej w Puszczy Augustowskiej przybył dziwny osobnik. Bardzo łamaną polszczyzną próbował im wyjaśnić kim jest i skąd idzie: *Königsberg, idę z Königsberga. Szukam drogi na wolność, pomóżcie, francuski*. Żołnierze nic nie rozumieli.

Gdy jeden z oficerów spróbował porozumieć się po francusku, przybysz od razu się ożywił i zaczął składniej mówić. Dziwny gość opowiedział niesamowitą historię. Ukrainiec, Osip Tsebry urodził się i dorastał we wsi Tartaki, w rejonie żmeryńskim, w prowincji kijowskiej Imperium Rosyjskiego. Wychowywał się w niezwyklej rodzinie chłopskiej. Jego ojciec, Wasilij Grigorjewicz Tsebry podczas służby wojskowej w Petersburgu spotkał anarchistów, którzy traktowali go jako ukraińskiego chłopca życzliwie. Wrócił do swojej wioski jako zwolennik poglądów Michaiła Bakunina.

Wśród innych mieszkańców wsi cieszył się ogromnym autorytetem, więc gdy tylko wybuchła rewolucja w 1917 roku Wasilij został mianowany przewodniczącym wiejskiego sowietu. Z entuzjazmem przystąpił do organizowania nowego życia i stworzył wspólnotę zajmującą się uprawą roli. Wybuchła jednak wojna domowa, a na Ukrainę dotarły wojska niemieckie i austro-węgierskie.

W 1918 roku chłopcy w Tartakach utworzyli oddział samoobrony do walki z Niemcami i wojskami hetmana Pawła Skoropadskiego, które popierały najeźdźców. Osip Tsebry również walczył w szeregach oddziału samoobrony. Był anarchistą tak samo jak jego ojciec. Gdy wróg został pokonany, przyszli na jego miejsce białogwardziści, a z nimi dawni posiadacze ziemscy. Anarchizujący chłopcy zwrócili się więc o pomoc do Nestora Machno zwanego Batko. Przywódcy Rewolucyjnej Powstańczej Armii Ukrainy związanej również z ruchem anarchistycznym.

Na czele grupy, która udała się do przywódcy chłopskiego ruchu z Hulajpola stanął we własnej osobie Osip Tsebry. Wsparty przez bojowników anarchistycznego atamana przepędził białogwardzistów. Był to jeden z elementów krwawej wojny między machnowcami, a wojskami generała Antona Denikina. Sam dowódca białogwardzistów twierdził, że załamanie jego przewagi na „południu Rosji” czyli wschodniej Ukrainie spowodowane było przez starcia z bandami anarchistów. Ostateczny cios zadali mu bolszewicy. Jednak jak na złość, pogromcy Denikina byli kolejnym problemem dla ukraińskich chłopów.

Po zajęciu Ukrainy, bolszewicy wprowadzili swoje porządki ograniczając pozycję lokalnych sowietów. Z tego powodu wystąpił przeciwko nim Nestor Machno. Tsebry dowodził już oddziałem liczącym 1500 osób i wziął udział w wojnie między machnowcami, a bolszewikami. Ta wojna została jednak w 1921 roku przegrana, a po rozbrojeniu machnowców bolszewicy rozstrzelali szacunkowo od 10 do 20 tysięcy jeńców. Liderzy ruchu, związani z nim anarchiści i część chłopskich dowódców uciekła na Zachód. Tsebry z Rumunii trafił podobnie jak sam Machno do Polski, a potem przez Austrię do Jugosławii. Osiadł w bośniackiej wsi Rosawiec, zamieszkałej w większości przez przybyłych z Galicji Ukraińców.

Mieszkając we wsi obserwował jej funkcjonowanie. Zauważył, że wielu chłopów mimo posiadania dużej ilości gruntów żyło w biedzie, ponieważ nie byli w stanie sami tej ziemi uprawiać. Zorganizował wiec, na którym zaproponował nowy model organizacji życia społecznego. Młodzi ludzie zajmowali się łowiectwem i dzieleniem żywności pomiędzy wszystkich mieszkańców wsi. Zbudowano młyn, gorzelnię, tartak, cegielnię, piekarnię, kurnik i

wytwórnę sera. Powstała Kooperatywa Machno, która powołała do życia szkołę i dom opieki dla osób starszych, których dzieci emigrowały pozostawiając rodziców i dziadków bez opieki. W skład kooperatywy weszły też sąsiednie wsie. Tsebry posiłkując się doświadczeniami z okresu rewolucji na Ukrainie usiłował udowodnić, że anarchia jest matką porządku.

Anarchia w Bośni nie trwała jednak długo. W 1927 roku do wioski przybyli policjanci, będący weteranami białogwardyjskimi w towarzystwie duchownych prawosławnych z żądający trybutu pod budowę cerkwi. Chłopi będący pod wpływem bezbożnego anarchisty sprzeciwili się żądaniom władz. Tsebry został więc aresztowany za nawoływanie do niepokojów i wydalony z Jugosławii. Wyjechał więc do Francji, gdzie od 1923 roku mieszkał Nestor Machno dorabiający jako szewc, drukarz i dekorator w studiu filmowym. Mieszkańcy zanarchizowanej wioski nie zamierzali jednak dać się tak łatwo spacyfikować. Spalili zbudowaną przez władze cerkiew i zabili księdza oraz dwóch mnichów. Bunt chłopów został spacyfikowany m.in. groźbą deportowania ich na Ukrainę. Po uspokojeniu nastrojów żyli „po bożemu” i w biedzie.

Po nieudanej próbie wywołania rewolty w Bośni, Tsebry żył w spokoju nawet po zajęciu Francji przez Niemców w 1940 roku. Pozostawał jednak ideowym anarchistą i nienawidził kapitalizmu, bolszewizmu i faszystów. Postanowił działać gdy doszło do inwazji III Rzeszy na Związek Radziecki i zajęcia Ukrainy. Okazja do przedostania się na wschód nadarzyła się, gdy Niemcy zaproponowały kolaboranckiemu rządowi Vichy wymianę: jeden jeńiec wojenny w zamian za trzech robotników. O ile zdecydowana większość mieszkańców południowej Francji robiła wszystko by nie trafić do Niemiec, ukraiński anarchista sam zgłosił się na ochotnika. Tak trafił w rejon Königsberga czyli Królewca, a obecnie Kaliningradu i pracował w pruskich gospodarstwach rolnych.

Przy pierwszej możliwej okazji zbiegł do Puszczy Augustowskiej i trafił na żołnierzy Armii Krajowej. Ci po wysłuchaniu jego opowieści, pomogli mu w przedostaniu się na teren Ukrainy zaopatrując go w fałszywe dokumenty. W rejonie Kijowa, powołał organizację o nazwie Zielona Gwardia. Nawoływał do walki o „chleb i wolność” jak Batko Machno, najpierw z faszystami, a po ich pokonaniu z bolszewikami.

Zimą 1943 roku partyzanci Zielonej Gwardii zostali zaatakowani i otoczeni w lesie przez Niemców. Na skutek ostrzelania zginęli prawie wszyscy, a garstka rannych w tym Tsebry dostała się do niewoli. Anarchistyczny partyzant trafił do obozu w Niemczech. W 1945 roku został wyzwolony przez Amerykanów. Emigrował do USA gdzie w spokoju dożył sędziwej starości. Utrzymywał kontakt z Organizacją Rosyjskich Anarcho-Komunistów USA i Kanady i publikował swoje wspomnienia na łamach wydawanego w Nowym Jorku „Dielo Truda – Probuzdeniye”. Zmarł w 1958 roku.

Bibliografia:

- <http://www.aitrus.info/node/3624V>. Damier, Sudba machnowca, „Pryamoye deystviye” nr 11, 1998
- A. Denikin, Put' ruskogo oficera, Moskwa 2002

- O. Tsebry, Wspomnienia machnowca, Łódź 2008
- A. Zacharow, Makhnovets iz Konigsberga: Osip Tsebriy ne videl raznitsy mezhdu fashistami i kommunistami, Novye Kolesa 03.03.2016, nr 486

Anarcho-Biblioteka
Dobry pieróg to wywrotowy pieróg

Jakub Woroncow
Osip Tsebry: Burzliwy życiorys machnowca
3 czerwca 2021

dzialhistoryczny.wordpress.com

pl.anarchistlibraries.net